

POSTMODERN PERSPEKTİFTEN BAKILDIĞINDA ARABESK KÜLTÜR, KİMLİK ve LİMİNAL MEKÂN İLİŞKİSİ

Ahmet ÖZKAYA

Yeditepe Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, yüksek lisans öğrencisi, Ahmet.ozkaya@std.yeditepe.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6572-8655

Özkaya Ahmet "Postmodern Perspektiften Bakıldığında Arabesk Kültür, Kimlik ve Liminal Mekan İlişkisi". ulakbilge, 49 (2020 Haziran): s. 711-721. doi: 10.7816/ulakbilge-08-49-07

ÖZ

Sanayi devrimi sonrası esas alındığında gelişen teknolojiyle birlikte ortaya çıkan küreselleşme, kaçınılmaz olarak kültürlerin çatışmasına neden olmuştur. Çatışan kültürler sonucu oluşan melezleşme, ikili tanımlara uymayan kültürel öğeler ortaya çıkarmış ve bu durum ulus devlet anlayışına hizmet etmemiş, onunla örtüşmemiştir. Çünkü bu kültürel yapılar ulus devletin çizmiş olduğu kültürel normların dışında kalmaktadır. Bu çalışmada melez bir kültür olan arabeskin varoluşsal yönü irdelenerek kimlik ilişkisi ele alınmıştır. Ardından liminal mekân kavramının arabesk kültür ile önemli bir ilişki selliği olduğu için dışlanmasının da bundan kaynaklandığı üzerinde durulmuştur. Bu çalışmada arabesk kültürün toplumun değişimiyle birlikte evrim geçirdiği görülmektedir. Bu evrim sonucu arabesk müziği değişim geçirmiş ve daha hafif sözleri olan taverna müziği ortaya çıkmıştır. Arabesk kültürün, iktidar ve toplumun elit kesimi olarak adlandırılan bireylerin kültürel normları ile örtüşmediği için dışlandığı anlaşılmıştır. Ancak bu çalışma bu bakış açısının aksine postmodernizmin kültürlerin eşitliği perspektifinden olaylara yaklaşmıştır. Çalışmanın diğer bir sonucu ise arabesk 'in halkın durumunun düzelmesiyle tamamen yok olacağı varsayımlarına karşı görüş bildirilmiş ve bunun kimlik ve varoluşsal bir olgu olduğuna değinilerek kolay bir şekilde toplumun hafızasından silinmeyeceği üzerine çıkarımlar yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Arabesk Kültür, Arabesk Müzik, Liminal Mekân, Kimlik

Makale Bilgisi
Geliş: 14 Mart 2020

Düzeltilme: 3 Mayıs 2020

Kabul: 15 Mayıs 2020

Giriş

Anadolu topraklarında Batılılaşma hareketlerinin tarihi Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine kadar gitmektedir. Fransız Devrimiyle birlikte ortaya çıkan büyük değişim sadece Avrupa'yı değil, tüm dünyayı etkilemiştir (Acemoğlu, vd. 2009). Jeopolitik açıdan bir geçiş konumunda olan Anadolu toprakları, bir yandan doğu bir yandan da batı kültürü arasında alışveriş için önemli bir güzergâh alanı olmuştur. Bu durum tabii olarak Anadolu topraklarında yaşayan insanların kültürlerine uzun bir zaman içerisinde adapte olmuş ve kökleşmiştir.

Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte ulus devlete geçilince devlet ve toplum bazında büyük dönüşüm başlamıştır. Bu dönüşüm süreci elbette günümüzde de devam etmekte olup geçmişe oranla daha farklı boyutlarda ilerlemektedir. Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte değişim, tüm kültürel unsurları kapsamaktadır. (Özdoğan, 2015; Aslan ve Alkış, 2015; Eren, 2018). Osmanlı'nın izlerini silip hem batıya yaklaşmak hem de Türk kimliğini hayatın her alanında ön plana çıkararak "ulus devlet" anlayışını aşama aşama ilerletmek isteyen devlet yönetimi, klasik Türk müziğini yasaklayarak batı müziğini ön plana çıkarmış ve bu konudaki devrimleri hızla hayata geçirmiştir (Akça, 2016; Şahin, 2020). Ancak Cumhuriyetin öngördüğü toplum ile daha sonra ortaya çıkan toplumsal yapı arasında birtakım çelişkiler bulunmaktadır. Elbette bu durumun sosyal, siyasal, kültürel ve ekonomik boyutları bulunmaktadır. Fakat en önemli boyutlarından bir tanesini de ekonomi oluşturmaktadır.

1950 yılı öncesi dönemin sorunları ve II. Dünya savaşına girilirse bile ekonomik alanda yaşanan bunalım şehir nüfusunun artmasını engellemiştir. Fakat bu süreç sonrası çoğulcu demokrasiye geçilmesi kırdan kente olan göçü hızlandırmıştır. (İşler, 2010). 1950 yılının başında ise yoğun olarak etkisini hissettiren göç hareketi, devletin halka daha iyi bir yaşam olanağı sunmak için yoğun bir uğraş içerisinde girmesine sebep olmuştur.

1935 yılında 16.158 milyon olan nüfusun 1950 yılına gelindiğinde 20.947 milyon olmasında sağlık imkanlarının geçmişe göre iyileşmesindeki rolü çok büyüktür. (İşler, 2010). Çok partili hayata geçişle başlayan nüfus artışı ve batıya açılma politikası, büyük şehirlerde artmaya başlayan sanayi alanları sonucu köy yaşamında sorunlar yaşayan köylülerin yavaş yavaş şehirlere akın etmesine sebep olmuştur. Köyden kente olan göçün en önemli sebebi araştırmacılar tarafından ekonomik sebepler olarak görülmüştür. Göçün en önemli sebebi ekonomik sorunlar yaşayan köylüler olmakla birlikte köyde var olan ağalık sistemi, kan davası gibi sorunlarda göçe etki eden nedenlerdir (Güngör, 1993; Sami, 2009; Deniz ve Etlan, 2009; Sevinç, vd. 2018). Şehirlere yoğun iç göç dalgaları başlamadan önce dönemin siyasal iktidarlarının hızlı ve yeterince yaşanacak sorunları öngörememesi, sorumluluğun halktan ziyade devlet yöneticilerinden kaynaklandığını göstermektedir.

Arabesk kültür olarak ifade edilen kavram yeni olsa da kökleri geçmişe gitmektedir. Bu durumun nedenlerinden biri ise uzun dönemler boyunca Anadolu kültürünün başta İslam kültürü olmak üzere diğer kültürlerle karışarak bir anlamda kendisine ait kültürü asırlar boyunca muhafaza etmesidir. Bunun sonucunda Cumhuriyet'in kurulmasıyla hızlanan modern kültür, kültürel çatışmayı hızlandırmıştır. (Küçükkaplan, 2013; Kaymal, 2017).

Avrupa medeniyetinin bilim, teknoloji, felsefe ve insan hakları konusunda öncü olmasının nedeni yaklaşık 300 yıllık bir süreye tekabül etmektedir. Bu süre içerisinde milyonlarca insan yaşamını yitirmiş, onlarca ayaklanma çıkmış ve bu yaşanan felaketler sonucunda Avrupa uzun bir süre içerisinde ancak daha sağlam bir dayanağa oturmuş olarak gelişmesini ilerletmiştir. Osmanlı'nın son dönemi esas alındığında Anadolu'nun böyle bir girişime geç katıldığı görülmektedir. Osmanlı'nın batılılaşma hareketine geç katılmasıyla birlikte bu batılılaşma hareketi sadece belirli bir kesim etrafında yoğunlaşmış ve halka ulaşamamıştır. Osmanlı'dan kalan bu sorunların üzerine cumhuriyetin kuruluşuyla birlikte hızlı inkılapların gerçekleştirilmesi ve bunu halka ulaştırma çabaları başarılı olmuş fakat yine de geçmişten kalan sorunlar kendisini hissettirmiştir. Çünkü Avrupa'nın yaşadığı uzun süreç yerine kısa sürede bunu gerçekleştirmeye çalışmıştır (Ozankaya, 1981; Güngör, 1993).

Cumhuriyet ile birlikte yenileşme çalışmaları ve bunun yayılması homojen olmamış ve kır insanı bu hızlı değişime ayak uyduramadığı gibi hızla oluşturulan inkılaplara karşı kendi kültürünü kır yaşamında daha iyi muhafaza edebilmiştir. Uzun asırlar boyunca kültürünü muhafaza edebilmiş olan bir toplumun kısa süre içerisinde değişmesini beklemek realist açıdan mümkün gözükmemektedir. Her ne kadar devlet kır kesiminin kalkınması için büyük atılımlar yapmış olsa da değişen iktidar politikaları zaten geri kalmış olan kır kesiminin politika anlayışlarında kesintilere neden olmaktadır. Bu sebeple Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi ve uyguladığı batı politikaları, bunun sonucunda göç ve günümüze kadar süren bu sorunların öngörülemezliği ya da öngörülebilir siyasi çıkarlar uğruna ihmal edilmesi çarpık kentleşmenin başlıca sebebinin oluşturmaktadır. Çarpık kentleşme ve gecekondulaşma ise arabesk kültürün önemli bir ögesidir.

1. Mekân- Kimlik İlişkisi ve Arabeskleşme Süreci

TDK'ye göre mekânın tanımı: Yer, bulunan yer, ev, yurt ve uzay olarak tanımlanır. Zaman kavramı tarih ile ilişkilendirilirken mekân kavramı coğrafya ile ilişkilendirilmiştir. Mekân, 20 yüzyılın ilk yarısına kadar genellikle insandan bağımsız, hesaplanabilen Kartezyen mekân şeklinde ele alınmıştır. Mekân kavramı ve tarihi Antik Yunan düşünürlerine kadar gitmektedir. Aristo'ya göre mekân madde ve form dışı olarak kabul edilmiştir. Buna göre madde ile mekân arasında özdeşlik bulunmaz. Aynı şekilde atomcuların mekân anlayışı da insandan bağımsız ve ayrı bir ontoloji olarak kabul edilir. Mekân sabit, değişmeyen ve sürekli aynı bulunan bir formdur (Akarsu, 1963; Bourdieu, 1986; Harvey, 1997; Amin, 2004; Massey, 2005; Kaya, 2014; Bilgili, 2016; Temurçin ve Keçeli, 2016; Özgen, 2019). Descartes ile mekân kavramı değişmiş olsa da günümüzde anlaşılan mekân ile ciddi zıtlıklar barındırmaktadır. Descartes'e göre mekân, üç boyutlu olup genişlik, derinlik ve yüksekliği olan ve Kartezyen koordinat sistemiyle hesaplanabilen bir forma sokularak kendisinden önceki düşünürlerden daha işlevsel kılınmıştır. Bu mekân anlayışı 1950'li yıllara kadar özellikle coğrafya disiplini içerisinde korunurken tarih disiplini de mekân göz ardı edilmiştir.

1968 gençlik ayaklanmasıyla birlikte sosyal bilimlerde mekân anlayışı, zaman kavramında olduğu gibi göreliliği ön plana çıkarmış, bunun sonucunda insanla başlayan ve biten bir forma sokulmuştur. Bu anlayışa göre mekân sürekli anlamlandırılan, değiştirilen ve insan tarafından oluşturulan olarak anlaşılmıştır. Küreselleşmeyle birlikte siyasi sınırların geçmişe göre daha dinamik hale gelmesi, mekânda bulunan çoğulcu kimlikleri daha fazla görünür kılmıştır. Bununla birlikte kapitalizm ve küreselleşme doğrudan insan hayatını kültürel anlamda tek tipleştirerek geçici ve sürekli tüketilen zamanı doldurduğunda ise hem maddi hem de manevi anlamda yıkılan mekânları oluşturmaktadır. Bunların başlıca örnekleri: Avm, hava alanları, gökdelenler, yollar ve köprülerdir. Çünkü bu alanlar kültürel çeşitliliği hem dışlar hem de bu mekanlarda geçirilen zamanlar” *yok yerler*” hükmüne girer. (Mulla, 2013; Köşker, 2018; Aktaş, 2018; Özkaya, 2020).

Creswell (2014)'e göre mekân ve yer arasında fark vardır. Creswell (2014) yeri mekândan ayırırken ona aidiyetlik ve kimlik kazandırılan, kişiliğin belirginleştiği bir anlamda ele almaktadır. Bizde bu tanımdan hareket ettiğimizde yer, bireyin kendisini ait hissettiği, kimlik sorunu yaşamadığı, kendisini ve düşüncelerini toplumun geneliyle paylaştığı bir yerdir. (Solak, 2017; Özkan ve Akyol, 2019; Creswell, 2016). Bu açıdan bakıldığında örf ve adetler birey doğmadan önce oluşturulmuş ve kişiler doğduğunda ve büyüdükçe tabii olarak oluşturulan kültürle kimlik kazanma süreci içerisine girmişlerdir. Kimlik ve yer ilişkisine şu örneği verebiliriz: Doğma büyüme İstanbul'da yaşayan bir kentli ile Anadolu'nun herhangi bir köyünden gelmiş bir birey için şehir hayatı çok farklı algılanacaktır. Bir kentli için Boğaz manzarasının algılanışı ile doğma büyüme köyde yaşamış bireyin Boğaz manzarası algısı birbirlerinden farklı olacaktır. Çünkü kentli için Boğaz sürekli alışık olduğu ve kent yaşamında oluşturulan kimlik sürecinde anlamlandırılmış bir obje olarak algılanırken bir köylü için yabancılık hissettiği bir objeye dönüşecektir. Burada verilen örneğe ilaveten çok farklı örnekler verilerek de açıklamalar getirilebilir. Vurgulanmak istenen nokta mekânın yer sürecine dönüşürken bireye kimlik kazandırması ve bu kimliklendirme sürecinin kültür ile yakın ilişkisi olduğudur (Özcan ve Sümer, 2015). Kültür hem maddi hem de manevi yönü olan karmaşık ilişkiler ağı olup her toplumda farklılık gösterir.

Kültürün muhafazası kolektif bellekte asırlar boyunca yaşatılabilmektedir. Örneğin; örf- adet ve kimlik oluşturma sürecindeki tüm olgular zihinsel olarak nesilden nesile yaşayış ve sözselleşme olarak aktarılabilmektedir. Kültürün fiziksel unsurları dahil olmak üzere, bunlar yıkılsa bile kolektif bellekte oluşturulan ve kişinin kimliğini belirleyen tüm bu etkenlerin kısa süre içerisinde değiştirilebilmesi mümkün değildir. Değişim gerçekleştirilmeye çalışılırsa melez bir oluşum ortaya çıkabilmektedir. Bu melezliği arabesk kültürü açısından değerlendirdiğimizde, “ne tam şehirlili ne de tam köylü” olan ikisinin arasında kalmış bir durum ortaya çıkar.

Arabesk kavramı genellikle müzik ile özdeşleştirilse de aynı zamanda kültürü de ifade etmektedir. Mimarlık terimi olarak arabesk girişik bezeme anlamına gelmektedir. Arabesk kavramı 1950'li yıllardan önce Avrupa, Bizans ve İslam coğrafyasında mimari ve süsleme ile ilgili olarak kullanılırken göç olgusuyla birlikte müzik anlamında kullanılmaya başlanmıştır (Güngör, 1993; Kırık, 2014). Müzik olarak arabesk, Türk sanat müziği, Türk halk müziği, Arap müziği ve Batı enstrümanlarıyla çalınabilen esnek bir müzik türüdür. Çok sesli olarak adlandırılan arabesk müzik aynı şekilde kültüre de yansımıştır. Köyden gelen bireylerin kültürlerini de kente getirerek onları yaşatması karmaşık ve melez bir örüntü ortaya çıkarmıştır. Anadolu'dan gelen bireylerin kültürel özellikleri aynı olmadığı gibi büyük şehirlere gelince gecekondulaşmada aynı köye ya da memlekete ait olanların birlikte belirli yerlere toplanmalarına sebep olmuştur. Zamanla artan gecekondulaşma ve farklı köylerden gelen bireylerin aynı yerlere gelmesi bir şekilde karmaşayı daha da arttırmaktadır. Kente geldikten sonra bir şekilde kimlik bunalımı yaşayan bu bireylerde ikili durum ortaya çıkmaktadır. Hem şehir hayatına hem de kendisine yabancılaşması sorunu baş gösterir (Güngör, 1993). Ne tam şehirden vazgeçebilme ne de köye dönme imkânı olmayan birey bu yabancılaşmanın ve kimlik bunalımının vermiş olduğu sorunu yeni bir kimlik ile aşmak zorundadır. Çünkü kimlik olgusu varoluşsal bir durum olduğu için dünyanın neresine gidilirse gidilsin tüm bireyler için mecburi olmaktadır.

Yaşamın esrarengizliğine karşı kimlik hem aidiyetlik hem de gruplaşmayı ortaya çıkararak yaşamın devam ettirilmesi ve bireyin huzurunda önemli bir olgudur. Diğer bir durum ise kentli ile bütünleşemeyen köylü Anadolu'nun farklı bölgelerinden gelen kişilerle de yabancılaşma yaşayabilmektedir. Şivesi, giyimi, örf-adet ve gelenekleri farklı olan bu insanların ortak bir kimliğe ihtiyacı ise melez bir kültür ve esnek bir müzik olan arabeskte birleşecektir (Şenel, 2014; Dilben, 2016; Şahin, 2017). Hem şehir hem de diğer köylü insanlara olan yabancılaşma ve oluşan kimlik bunalımının bu çözümü, arabesk müziğin ortaya çıkmasıyla kentli insana bir tepki ve diğer farklı kültürlerden olan insanları da tek çatı altında toplayacak bir unsurdur. Örneğin; Orhan Gencebay'ın 1972 yılında çıkarmış olduğu bir teselli ver şarkısı satış rekoru kırmış ve halkın büyük bir kesiminde, minibüslerde, kahvehanelerde dinlenilmeye başlanmıştır. Şarkıda geçen: "*Ben zaten her acının tiryakisi olmuşum, ömür boyu bitmeyen derdimle yorulmuşum*" sözleri maddi durumu kötü olan, şehre alışamayan, köyüne geri dönemeyen ve büyük ümitlerle gelmiş olduğu kentte tutunamayan insanlar için ortak kimlik yaratmaya başlamıştır. Günlük hayatta sıkça kullanılan "*iki arada bir derede kalmak*" tabiri arabesk kültürü içinde söylenebilir.

Köyden kente olan yoğun göçle birlikte bireylerin kültürünü şehirde yaşatmaya çalışırken bir taraftan şehir hayatına adapte olmak için mücadele etmesi gerekir. Ancak devletin imkanlarının yetersizliği, halkın kendi çözüm yollarını üretmekle gecekondulaşması hatta minibüs ile taşıma sorununu karşılama adına neden olmuştur. Bu çözümler arabesk kültür denilen melez yapıyı ortaya çıkarmış ve bu tür sorunlara geçici de olsa çözüm üretmiştir. Arabesk kültür ve müzik belirli çevrelerce yozlaşma olarak değerlendirilse de bunun sorumlusunun tek başına bireylerde aramak hata olacaktır. Arabesk kültürün ortaya çıkması keyfiyetten ziyade mevcut sosyal, siyasal ve ekonomik süreçlerin yarattığı karmaşanın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle 1980'li yıllardan itibaren arabesk tartışmaları yoğunluğunu arttırmış ancak birileri suçlanarak bir çözüm üretilmeye çalışılmıştır. Sorunun kaynağı sadece Türkiye'ye ait olmayıp tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişte ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde bu tür melez kültürler ortaya çıkabilmektedir.

Doğumdan önce var olan kültür, birey büyüdükçe kişiliğini de etkilemekte ve zorunlu olan bu süreçte onun mekânını tanıdık olan yere dönüştürmektedir. Göç ile birlikte yeni bir kültüre girildiğinde bireyin maddi durumu düzeldikçe görünüm itibarıyla şehre adapte olsa da kolektif bellekte oluşturulan ve nesilden nesile aktarılan ve kişinin kimliğini ve benliğini bulmasında yardımcı olan olguların yeterince anlaşılmadan olayları tanımlamak hatalı sonuçlar üretecektir. Arabeskin minibüslerde, taksi ve diğer sosyal mekânlarda dinlenilmesi birbirine yabancı olan kişileri birbirine yaklaştırdığı gibi, diğer önemli bir etkende kentli tarafından dışlanan bireylerin kentliye olan öfkelerini de yansıtmaktadır. Arabesk müziğinin sözlerinde genellikle kadere ifadeler yoğun olmakla birlikte "*batsın bu dünya*" gibi var olan düzene başkaldıran sözlerde bulunmaktadır. Ortak sorunları yaşayan bireylerin arabesk müzik sözleri etrafından birleşirken kentliye olan bakışını da bu sayede yansıtabildiği anlaşılmaktadır.

Arabesk sözler içerisinde sitem ve başkaldırı sözleri olduğu gibi kadere mahkûm olma, kadere isyan etme gibi daha soyut kavramlar üzerinden sitem sözlerde vardır. Arabesk kültürün ve müziğinin geçici olduğu ve bu geçiciliğin halkın maddi durumunun iyileştikçe ve eğitim seviyesinin yükseldikçe bu melezleşmeden çıkılacağı ve normalleşeceği

düşünülmekle birlikte bu değişimin 1990'lı yıllarda etki ettiği görülmektedir. Anavatan Partisinin liberal politikaları ve dışı açılımcı politikaların varlığı arabeskin de dolaylı bir şekilde değişmesine sebep olmuştur. Bu zaman zarfında arabeskin farklı versiyonları olan taverna, sol arabesk gibi müzik türlerinin ortaya çıktığı görülür. Arabeskin içeriği toplumun sosyal yaşamının değişmesi gibi değişse de yok olmamış ve toplumla birlikte evrimleşmiştir. Aynı şekilde 2000'li yıllardan sonra arabesk rap ortaya çıkarak özellikle ergen bireylerin müziği olmuştur (Dilben, 2016; Sağır, 2020). Arabeskin içerisinde yoğun olarak bulunan kader, isyan, felek gibi sözler taverna müziği ile azalmıştır. Taverna müzikte ise daha hafif, daha az karamsar ve aşk olgusunun klasik arabesk müzikte olduğu gibi ilahi bir boyuta getirilmesi ortadan kalkmış ayrıca çok sesli müzik anlayışı da yavaş yavaş terk edilmiştir.

Ancak arabesk müzik ilk zamanlarda maddi durumu iyi olmayanlar tarafından benimsenirken niçin daha sonraki zamanlarda toplumun neredeyse tüm tabakalarında dinlenen bir müzik haline gelmiştir sorusu önem addetmektedir. Bu sorunun cevabını verebilmek için birkaç husus üzerinde durmak gereklidir. İlki Anadolu da yaşayan insanların kültürel olarak doğu kültüründen özelden ise İslam kültüründen önemli oranda etkilendiği ve müzik olarak da bu alana yakın olduğu görülür. Bu duruma Cumhuriyet devrimle birlikte doğu ve batı arasında tercih yapmak durumunda kalan bireylerin hem doğu hem batı müzik yöntemlerini birleştiren arabeski benimseyerek arada kalması örnek gösterilebilir. Şehir yaşamıyla birlikte geçmiş kültürel değerler ile modern değerlerin bir karışımı olarak da belirteceğimiz arabesk gibi melez bir yapı, daha sonraki süreçlerde ekonomik olarak halkın durumu iyileşse bile bulunduğu konum itibarıyla doğu müzik anlayışına yakınlığı ve bunu içselleştirmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Arabesk müziğin tınısının ve sözlerinin topluma olan yakınlığı ve toplumla birlikte evrim geçirerek varlığını devam ettirmesi ancak kolektif bellekte nesilden nesile devam ettirilen kültürel değerlerin içselleştirilmesi olarak görülebilir.

2. Araf'ta Kalmak: Liminal Mekân ve Arabesk Kültür İlişkiseliliği

Yerleşmiş bir kültür, yerleşik bir aidiyet hissi olarak oluşturulmuş mekânlarda dışı kapalı olarak kendisini gösterirler. Aynı dili, benzer düşünceleri ve estetik anlayışları paylaşan topluluklarda oluşturulan mekân onlara huzur veren bir "yer" olarak görülebilir. Oluşturulan bu mekâna "ötekiler" gelirse dışlama meydana gelecektir. Çünkü "o" ötekidir ve yerli için bir tehdittir. Bu tehdit sokakta, otobüste veya bir sosyal mekânda olsa da yerli her zaman rahatsızlık hissedip onu dışlayacaktır. Örneğin; travestiler sokakta, otobüste veya bir kamu kuruluşlarında sıklıkla görünmedikleri gibi görünseler bile en azından oluşturulan mekânın sahipleri tarafından "arka sokaklara" itilecektir. Bu olguya daha net anlayabilmek için ev örneği verilebilir. Nasıl ki eve izinsiz bir yabancı girdiğinde korku, panik yaşanırsa oluşturulan ve tek tipleştirilen mekâna ötekilerin girmesi de mümkün olmayacaktır. Çoklu kimliklere kapalı olan tek tipçi mekân, dışarıdan geleni reddedeceği gibi reddedilen ve kimlik bunalımı yaşayan ötekilerde aidiyetlik ve kimlik sorununa açık kalacaktır.

Liminal mekân kavramını İslamiyet'te önemli bir kavram olan Araf ile açıklamak mümkündür. Araf'ta kalmak ne cennet ne de cehenneme gidilemeyen ve arada kalma durumunu ifade eden bir kavramdır. Liminal mekânlar ise bireylerin ait olduğu mekânlardan başka bir mekâna geçişinde yaşadığı karmaşayı anlatmak için kullanılır (Duffy, 2009; Bilgili, 2020). Bu karmaşa ise geldiği toplum tarafından yaşanan kültürel değerlere yabancı olma, bu yabancılık sonucu kendi kültürel değerlerini de tam olarak yaşatamaması sonucu arada kalmayı ifade etmektedir. Liminal mekân anlayışında kimlik verme süreci mümkün değildir. Henüz ne olduğu netleştirilemeyen ve sınıflandırılmayan bireylerin "boşlukta" kalmasıdır. Bunun sonucunda tanımlama mümkün olmadığı için çeşitli yorumlamalara açık kalacak olup Araf'ta olduğu sürece bu farklı yorumlar ve uzlaşılama süreci de devam edecektir. Kavram kargaşasına sebep olmamak için iki hususun altının çizilmesi gerekir: Liminal olarak adlandırılan mekânlarda kimliğin henüz oturmadığı ve tartışmaya açık olması, arabeskin ise bir kimlik olarak bu çalışmada vurgulanması çelişki olarak anlaşılmamalıdır. Çünkü sosyal bilimlere bağlamından bakıldığında liminal mekanlarda diğer stabil kimlikler gibi bir kimliği oluşturur. Ancak dışarıdan bakıldığında net bir kimlik statüsü olarak tanımlanamazlar.

Liminal mekân kavramı arada kalmışlığı ifade ederken bu durumun değiştirilmesi gerektiği ve stabil ve net olarak bir kimliğe doğru gidileceğini ifade etmez. Sosyal bilimciler için liminal mekânlarda bir kimliktir ancak buradaki kimlik bir şehirlili veya bir köylü gibi zihnimizde yer eden net ve keskin bir kavramı tanımlamadığı için diğer kimliklere nazaran yoruma açık olduğu vurgulanır. Örneğin; Osmanlı'nın son dönemlerinde batılılaşma çabaları ancak halkın bir kesiminin buna direnç göstermesi ardından Cumhuriyetin ise batılılaşma için daha kapsamlı uygulamalara girişmesi liminal mekânlardan çıkıp net bir batılı kimlikleşme sürecinin örneğidir. Ulus devletlerin çizmiş olduğu sınırların kimlik tanımı

Araf'ta kalmayı olumsuzlaştırıp onu tam bir batılı kimliğine yöneltme çabasıdır (Anderson, 1983; Bernstein, 1983; Bilgili, 2020). Arabesk kültür ise melez bir kültür olarak anlaşıldığı için bir an önce bu kimlikten çıkılıp tam bir şehirli sınıfına sokmak isteyen iktidar için liminal mekân karmaşa olarak değerlendirilir. Bu sebeple liminal mekân kavramı klasik anlamda net bir kimlik anlayışını ifade etmez. Arabesk kültür, iktidar tarafından geçici bir kültür olarak değerlendirilir. Ancak sosyal bilimciler için ise liminal mekanlarda oluşturulan kimlik geçici bir durum değildir. Çünkü kimlik ve dolaylı olarak oluşan kültür bu mekanlarda stabil bir özellik kazanır. (Bhabha, 1994).

Arabesk kültürün liminal mekân ile ilişkiselliği var mıdır? sorusunun yanıtı ise evet olacaktır. Arabesk kültür ifadesi genellikle "ne tam şehirli ne köylü" veya "kent kültürü ile geleneksel kültürü harmanlamış olarak yaşayan" anlamında tanımlamak mümkündür. Fakat her halükârda arada kalmış ve liminal mekân kavramına uyduğu anlaşılmaktadır. Örneğin; Gülsün Karamustafa'nın 1976 yılındaki "Kapıcı Dairesi" adlı sergi çalışması, köyden kente gelerek yaşamını kapıcılık yaparak geçindiren bir ailenin tablosunu yansıtmaktadır. Tabloda dikkat çeken detay ise kapıcılık yapan kadının ev düzeni kent kültürü ile geleneksel kültürden izler taşımakta ve hem arada kalmışlığı hem de iç içe geçerek ilişkiselliğini göstermektedir. Bir tarafta televizyon, oyuncaklar, yatak takımı gibi kent ile özdeşleşen nesnelere bulunmakta diğer tarafta geleneksel halı, elişörtüleri ve kadının giyiminin köy ile kent giyim tarzının da bir karmaşası olduğu anlaşılmaktadır. (Çalışkan, 2019). Köyden kente gelindiğinde bir taraftan dışlanan ve "vasıfsız" olarak adlandırılan bireylerin kentli yaşama özenmesi, ancak değerlerinden vazgeçmeyişi ve arasındaki ilişki sonucu oluşan karışıklığın iktidar tarafından dışlanmasına direnen bireyler, kendi kültürünü oluşturarak dışlanışlığa karşı bir şekilde adapte olurlar.

Liminal mekânlar oluşturulduktan sonra artık geleneksele geri dönmekle ya da istenilen ve ilerici olarak tabir edilen bir sürece girmek tam anlamıyla mümkün olmadığı gibi geleneksel ve modern kültür ilişkisel olarak yaşar. Geleneksel ve modern hayat tarzı her ne kadar çatışır anlayışı hâkim olsa da bireyler için bu çatışmadan ziyade uzlaşma çabasına sokularak oluşturulan bir sentezle o kimliğini oluşturmuştur. Bu sentezin kurulmasında müzik öncü bir rol üstlenmiştir. Örneğin; arabesk müziğin toplumun maddi durumunun düzelmesiyle yok olacağı tezleri öne sürülmüş olsa da günümüzde gelinen noktada arabesk müziğin geniş kesim tarafından dinlenilmesi, taverna, sol arabesk gibi kavramların değişerek toplumsal yapıya adapte olması arabeskin yok olacağını tezini kuşkuyla sokmaktadır. Açıklandığı üzere kolektif bellekte yaşayan kültürlerin yok olup modern bir kültüre geçileceğini öngören ulus devlet anlayışı, insan yaşamında en önemli olgulardan olan kimlik sürecinin kültürle ilişkili olduğunun göz ardı edilmesini sağlar. Varoluşsal bir durum olan kimlik süreci birey ya da bireyler için kolayca vazgeçilecek bir unsur değildir. Aynı şekilde Almanya'ya işçi olarak gönderilen Türklerin uzun süreç içerisinde Alman kültürünü tam benimseyememesi Alman toplumunun bir kısmının tepkisine neden olmuş ve olmaktadır. Buna Suriyeli göçmenler örneği de verilebilir. Suriyelilerden rahatsız olan yerli halk, Suriyeli göçmenlerin yerli tarafından oluşturulan kurallara ve onun kültürüne uymadığını söyleyerek çekincelerini dile getirmektedir. Şu şekilde bir soru sorulabilir: Göçmen olanlar, yerleştiği ülkenin kurallarına uymak zorunda mıdır? Ya da niçin uymamakta veya uyamamaktadır? Tek tipçi oluşturulan mekânlarda çoklu kimliklerin dışlandığını belirtmiştik. Bu sebeple yerlinin tabiri caizse "mekânın sahibinin" kurallarına uymayan tüm davranışlar dışlanacaktır. Göçmen açısından bakıldığında gelmiş olduğu kültürel normlara kendi kimliksel değerlerinden vazgeçip uyması ise zorlu bir süreçtir.

Bilgili (2020), "Coğrafyada Mekân Felsefesi Üzerine Yaklaşımlar" adlı çalışmasında liminal mekânların karmaşık yapısını ve diğer olgular arasındaki ilişkisini şu şekilde ele almaktadır:

"Liminal mekânlar aynı anda hem yer hem de mekândır. Tanındık, fakat bilinmezdirler. Güvenli oldukları kadar korkutucudur. Mekân ile yer arasındaki mekânsal pozisyonlardır (Downey, vd. 2018). Yazarlar, karmaşık görünen bu durumu şöyle açıklamaktadırlar: İki ya da daha fazla kategori merkezinden bahsediyorsak ve liminal durum arada kalmışlığı ifade ediyorsa; her ikisinden de bir şeyleri kapsamalıdır. Bu nedenle liminallik hem mekân hem de yer 'den bir şeyler içermelidir. Downey vd. (2018) liminallik kavramın esnek olmasını daha fazla açıklamaya imkân verdiği için pozitif bir unsur olarak değerlendirmektedirler. Burada önemli bir nokta ise kavramın daha fazla açıklamaya imkân vermesi liminal mekânın bizzat kendisini pozitif mekân yapmamaktadır. Liminal mekânlar çoğu zaman çelişkili ve belirli unsurları dışlayan mekânlar olarak görülmektedir. Bir başka deyişle liminal mekânlar "doğası" gereği olumlu ya da olumsuz değildir. Örneğin; stabil kimlikli çoğu mekân liminal olma durumunu tehdit olarak algılayabilir. Nitekim daha önce bahsettiğimiz gibi ulus-devletler liminalliğe daha mesafeli durmaktadırlar. Diğer bazı bağlamlarda ise liminallik farklı kültürlerin ve kimliklerin kaynaşmasına yol açarak daha pozitif bir etki yapabilir. Örneğin; turizm kültürel deneyimleri ve akışları

arttırdığı daha fazla çeşitliliği içerdiği göz önüne alındığında liminal olma haline daha yakın olduğunu görebiliriz (Kervankıran, vd. 2019)".

Arabesk kültür liminal mekânda olduğu gibi hem bir kimlik ve birleştirici bir unsur hem de melez, karmaşık ve net olmayan bir tanımdır. Ayrıca arabesk kültür denilince iki tanımdan bahsedilmektedir: Genel olarak geleneksel ile modern değerler arasında kalmışlıktır. Ulus devletin liminal mekânları dışlayarak tek tipçi mekân anlayışını getirmesi yine arabeskin liminal mekân kapsamında olduğunun bir göstergesidir. Çünkü arabesk kültür ulus devlet için bir tehdit ve modern yapıya girilmesi gereken bir unsurken devletin arabesk müziği yasaklaması buna örnek gösterilebilir. Diğer bir unsur ise arabesk kültür çoklu kimlikleri içerisinde barındırmaktadır. Anadolu'nun farklı yerlerinden ancak örf- adet ve şiveleri farklı olan insanları içerisinde barındırarak çoklu kimliklere açık hale gelmektedir.

Sonuç

Bu çalışmada arabesk kültür ve kimlik ele alınırken ikisinin ilişkiselliği belirtilmiş ve arabesk müzik ile arabesk kültürün karmaşık ve çok sesli yapısı vurgulanmıştır. Liminal mekân kavramı da arabesk kültürü kapsadığı örnekleriyle gösterilmiştir. Arabesk kültürün toplumla birlikte dönüşüm geçirdiği belirtilirken bu kültürün toplumun yapısının ekonomik açıdan iyileşmesiyle düzeleceği vurgulansa da bu söylemlerin hatalı olacağı belirtilmiştir. Arabeskin ortaya çıkmasında bazı elit kesimlerin bu müziğe karşı aşağılayıcı ifadeler kullanıp onun yozlaşmayla eşdeğer olduğu söylense de bu yapının ortaya çıkmasında sorumluluğun tek başına halka mal edilmesi sorunun çözümünü erteleyip olay ve olguları gölgelemektedir. Devletin gerekli önlemleri almaması ve kırdan kente gelen bireylerin kendi önlemlerini alması hatta konut ihtiyacını bile kendisi karşılaması sorumluluğun devlete ait olduğunu göstermektedir.

Liminal mekân kavramında belirtildiği üzere arabesk kültür geçici bir durum değil bizzat bireyler için bir kimliktir. Burada geçicilik arabeskin kültürün tamamen ortadan kalkması olarak ifade edilirken liminal mekân kavramında bu geçicilik değil ancak değişim geçirmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. 19. yüzyılda modernizmin ile günümüzde modernizmin arasında önemli farklar bulunmaktadır. Aynı şekilde arabesk kültürde Türkiye'ye has olarak ülke şartları değiştiğinde ona bir şekilde adapte olmaktadır.

Olay ve olguları değerlendirirken varoluşsal bir arayış olan kimlik olgusunun ve kültürün kimlik ile ilişkiselliğin anlaşılmasından ve onun önemi kavranmadan olayların ardından yatan olguları yorumlarken kimliğin önemi ele alınmadığında arabesk kültüre karşı olumsuz birtakım çıkarımlar yapılabilir. İnsan benliğini oluşturan ve onun yaşama bağlılığını da gösteren kimliğin kısa bir süre içerisinde yok olup modern yapıya gireceğine ilişkin görüşler yukarıda da belirtildiği üzere bu olgunun yeterince öneminin anlaşılmasından kaynaklanmaktadır.

Gümünüz sosyal bilim anlayışında determinist yaklaşımlar eski önemini yitirmiştir (Acemoğlu ve Robinson, 2005; Ballinger, 2008; Bilgili, 2016). Olayları tanımlarken belirlemci yaklaşımlar, küreselleşme ile birlikte olayları tanımlamaktan uzak kalmaktadır. Bu çalışmada olayları tanımlarken determinist yaklaşımdan kaçınılmış ve kimliğin zorunlu süreç olduğu belirtilirken onun mutlak anlamda doğumdan itibaren değişmeyeceği gibi determinist bir yaklaşımda sunulmamıştır. Kimliklerde toplum değiştiğinde değişim geçirecektir ancak kimliğin her bireyde zorunlu süreç olmasıyla onun zaman içerisinde diğer faktörlerden etkilenip kendisini adapte etmesi arasında bir fark bulunmaktadır. Dünyanın neresine gidilirse gidilsin her insan topluluğun kendisini bir şekilde tanımlayacağı bir kimlik bulunacaktır. Ancak biz bu kimliklerin değişmeyeceğini iddia etmemekle birlikte bu kimliklerin zorunlu bir süreç olduğunu ve arabesk kültürün bu kadar güçlü ve etkili olmasını kimliğin varoluşsal açıdan gücüne bağlıyoruz.

Şeriatî (2018), insan tanımlamasında insanın geçmişe dair özlemi olduğunu belirtir ve bu duygunun önemine dikkat çeker. Nostaljik bir şarkı dinlendiğinde veya tarihi bir mekâna girildiğinde bile birey orada geçmişte yaşamasa bile bir özlem duygusu geçmişe dair ortaya çıkabilmektedir. Çünkü bireylerin bu davranışının sebeplerinden bir tanesi bulunduğu şartlardan tam anlamıyla memnun olmaması veya geçmişini yâd ederek ona olan özlemidir.

Arabesk kültürün mekâna yansımaları liminal yapıda olduğu gibi, oluşan kimlikte liminal özelliktedir. Aralarında var olan ilişkiselliğin mekâna yansımalarının çarpık, yozlaşma gibi algılanmasının sebebi, oluşturmuş olduğumuz sosyal yapıların ikili tanımlamalara göre değerlendirilmesidir. İkili tanımlamalara örnek olarak iyi-kötü, güzel-çirkin, erkek-kadın, ileri-geri olup bu ikili tanımlamalar hakkında sonsuz örnek verilebilir. Sosyal bilimler çalıştığı konular gereği geçmişten beri

ezilenin tarafında olmuştur (Sartre, 2010; Bilgili, 2017). Sosyal bilimlerin günümüzde geldiği perspektiften bakıldığında bu ikili tanımlamalar dışında kalan olguları dışlamak ve bu şekilde çıkarımlar yapmak gözden düşmüştür.

Bu çalışmada arabesk kültür ele alınırken onun yozlaşmaya sebep olduğu, niteliksiz bir kültür anlayışı olduğu söylemlerine karşı çıkılmaktadır. İkili yapıya uymayan kültür ve kimlik ilişkiseliliğinin bir geçiş dönemi olarak bakılmasının ve dışlanmasının hem bireyler hem de sosyal bilimlerin bakış açısına uymadığı anlaşılmaktadır. Bu perspektiften olgulara yaklaşıldığında arabesk kültür bir yozlaşma olmayıp sadece kurmuş olduğumuz ikili tanımlara uymadığı için marjinal gibi algılanmaktadır. Eğer arabesk kültür bir yozlaşma olarak görülürse şu soruyu sorabiliriz: Tango, caz, punk rock, heavy metal, rock müziği ve bunun sonucu ortaya çıkan kültürde yozlaşma kapsamına girmekte midir? Sıralanan bu müzik türleri de farklı müzik türleri ve farklı kültürler sonucu oluşmuştur (Şenyapılı, 1981; Göksoy, 1988; Güngör, 1993). Örneğin; tango müziğinin çıkış yeri Afrika olup daha sonraki süreçlerde siyahilerle birlikte Latin Amerika'ya taşınmıştır. Daha sonra ise Avrupa ve dünyanın birçok yerinde benimsenen bir müzik türü olmuştur. Bu örnekleri caz ve rock müzik hakkında verebiliriz. Arabesk kültür hakkında kullanan yozlaşma kavramı, toplumuna yabancılaşma anlamında da kullanılabilir. Burada üzerinde durulması gereken husus şehirlere gelen bireylerin adapte olmasını arabesk müzik ile giderdiği görülmektedir. Sanayi devrimi ve buna mukabil gelişen teknoloji ile birlikte oluşan küreselleşmenin olduğu bir dünyada kültürlerin çatışması, birleşmesi sonucu ortaya çıkan sentezler kaçınılmaz olarak ortaya çıkmış/çıkılmaktadır. Bu kültürleri aşağılamak yerine olumlu yönlerinin de görülmesi gerekmektedir.

Arabesk kültürün kaderciliğe, isyana teşvik ettiği üzerine itiraz gelebilir. Ancak arabesk müziğin değişim geçirerek taverna ile birlikte daha hafif ve ilahi aşk sözlerinden uzaklaşıp daha insani aşk sözlerinin ortaya çıktığı görülmektedir. Anlaşıldığı üzere arabesk zaten toplumsal yapının değişimiyle aşırılıklarını silmiştir. Tüm bunlara rağmen arabesk kültürü olumsuzlaştırıp onu istenilen kültürel norma sokmak ne kadar doğrudur? Belirli güçler ve halkın elit kesiminin çizmiş olduğu kültürel normlar niçin kabul edilmeli ve bunun dışında kalanlar dışlanmalı mıdır?

KAYNAKLAR

- Akarsu, B. (1963). *Kant'da Mekan ve Zaman Kavramları*. Dergipark: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/14618> (erişim tarihi: 13.03.2020)
- Acemoglu, D. & Robinson J. A. (2005). *Economic origins of dictatorship and democracy: Economic and political origins*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Acemoglu, D., Cantoni, D., Johnson, S., & Robinson, J. A. (2009). The Consequences of Radical Reform: The French Revolution. *National Bureau of Economic Research*, 1-46.
- Akça, G. (2016). Postmodernite ve Ulus Devlet. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 232-257.
- Aktaş, S. G. (2018). Mekan ve Yaşamsal Örüntüleri. E. N. Özgen içinde, *Sosyal Coğrafya* (s. 227-248). Ankara: Pegem Akademi.
- Amin, A. (2004). Regions unbound: Towards a new politics of place. *Geografiska Annaler*, 86, 33-44.
- Anderson, B. (1983). Imagined Communities: On the Origins and Spread of Nationalism. *London: Verso*.
- Aslan, S., & Alkış, M. (2015). Osmanlı'dan Cumhuriyete Geçişte Türkiye'nin Modernleşme Süreci: Laikleşme ve Ulusal Kimlik İnşası. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 18-33.
- Bernstein, R. (1983). Beyond Objectivism and Relativism: Science, Hermeneutics, and Praxis. *Pennsylvania: University of Pennsylvania*.
- Bourdieu, P. (1986). Social Space and Symbolic Power. *American Sociological Association*, 14-25.

- Bhapha, H. (1994). *The Location of Culture*. London: Routledge.
- Bilgili, M. (2016). Coğrafya Öğretiminde Mekan ve Yer Karmaşası Üzerine Bir Araştırma. *Coğrafya Eğitimi Dergisi/Turkish Journal of Geography Education*, 11-19.
- Ballinger, C. (2008). *Determinism and the Antiquated Deontology of the Social Sciences*. Philsci Archive: http://philsciarchive.pitt.edu/4152/1/Determinism_and_the_Antiquated_Deontology_of_the_Social_Sciences.pdf (erişim tarihi: 15. 05.2020)
- Bilgili, M. (2017). Toplumsal Cinsiyet, Bedenin Mekansallığı ve Cinsiyetçi Mekanlar. *Felsefe- Yazın Dergisi*, 19-28.
- Bilgili, M. (2020). Coğrafyada Mekân Felsefesi Üzerine Yaklaşımlar. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 88-102.
- Cresswell, T. (2014). *Place*. Wiley.
- Creswell, J. (2016). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çalışkan, S. (2019). Gülsün Karamustafa'nın Eserlerinde Köyden Kente Göç ve Kimlik Olgusu. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 97-106.
- Duffy, M. (2009). Festivals and spectacle. *International encyclopedia of human geography*. Oxford: elsevier.
- Deniz, O., & Etilan, E. (2009). Kırdan kente göç ve göçmenlerin uyum süreci üzerine bir çalışma: Van örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 472-498.
- Dilben, F. (2016). "Varoşların Sözü: Arabesk-Rap" *Arabesk Bağlamla Rap Müzik*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Downey, D., Kinane, I., & Parker, E. (2016). Introduction: Locating liminality: Space, place, and the in-between. *Landscapes of Liminality: Between Space and Place*, 1-25.
- Eren, E. (2018). Ulus Devletlerde Toplumsal, Kültürel ve Siyasi Bir Etmen Olarak Kimlik Algısı: Türkiye Bağlamında Ulusal Kimlik Merkezli Dil ve Eğitim Politikaları. *Turkish Studies Economics, Finance and Politics*, 225-237.
- Güngör, N. (1993). *Sosyokültürel Açından Arabesk Müzik*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Harvey, D. (1997). *Postmodernliğin Durumu*. İstanbul: Metis yayınları.
- İşler, N. E. (2010). *İstanbul'un 1950 Sonrası Göç İle Değişen Kent ve Mimarı Dokusunun Sinemadaki Temsili*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi. İstanbul Teknik Üniversitesi. (erişim tarihi: 8.03.2020)
- Kaya, İ. (2014). Coğrafi Düşüncede Mekân Tartışmaları. *Düşünme Dergisi*, 1-13.
- Kaymal, C. (2017). Kırdan Kente Göçün Kültürel Sonuçları: Gecekondulaşma ve Arabesk. *ulakbilge*, 1499-1519.
- Kervankıran, İ., Eteman, F., & Şardağ, A. (2019). Türkiye'de Turizm Coğrafyası Araştırmalarında Disipliner İlişkinin Sosyal Ağ Analizi. *Gaziantep University Journal Of Social Sciences*, 938-965.
- Kırık, A. M. (2014). Türk Sineması'nda Arabeskin Doğuşu ve Gelişimi. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 5-32.
- Köşker, N. (2018). Mekan ve Yer. E. N. Yavan içinde, *Sosyal Coğrafya* (s. 77-104). Ankara: Pegem Akademi.
- Küçükplan, U. (2013). *Arabesk - Toplumsal ve Müzikal Bir Analiz*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Massey, D. (2005). *For Space*. London: Sage.
- Mulla, G. (2013). *Yersizleştirme (Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Ozankaya, Ö. (1981). *Atatürk ve Laiklik*. Ankara: Türkiye İş Bankası.

- Özcan, A., & Sümer, G. Ç. (2015). Küreselleşmenin Kimliksiz Kentleri ve McDonalds Kent Kültürü. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 238-256.
- Özdoğan, M. (2015). Türkiye’de ulus inşası ve dil devrimi (1839-1836). *The Academic Elegance, Akademik Hassasiyet Dergisi*, 227-262.
- Özgen, N. (2019). Bilim Olarak Coğrafya ve Evrimsel Paradigmaları. *Ege Coğrafya Dergisi*, 1-25.
- Özkan, D. G., & AKYOL, D. (2019). Kentsel Yeşil Alanın Sosyal Yararları: Trabzon'da Türk-Japon Dostluk Paketi Örneği. *International Conference on Globalization and International Relations-III* (s. 60-66). Gaziantep: Iksad Publications.
- Özkaya, A. (2020). *Post-Coğrafya*. İstanbul: Kırmızı Çatı Yayınları
- Sağır, A. (2020). Yeni Bir Ergen Kültürü Olarak Arabesk Rapin Kimlik Dışa Vurumları. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi-International Journal of Society Researches*, 145-182.
- Sami, K. (2009). Zorunlu Göçle Yüzleşirken; Kentsel Bağlamda Ortaya Çıkan Kültürel ve Toplumsal Ayrışma: Diyarbakır Kent Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 250-265.
- Sartre, J. P. (2010). *Aydınlar Üzerine*. İstanbul: Can Yayınları. Sosyal Bilimler Akademi.
- Sevinç, G., Davran, M. K., & Sevinç, M. R. (2018). Türkiye'de Kırdan Kente Göç ve Göçün Aile Üzerindeki Etkileri. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 70-82.
- Solak, S. G. (2017). Mekan-Kimlik Etkileşimi: Kavramsal ve Kuramsal Bir Bakış. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13-37.
- Şahin, Ç. (?). *Türkiye'de Arabesk Müzik Kültürü ve TRT Sansür Kararlarının Etkisi: "Sen Benim İçimde Bir. Umut Vakfı:*
http://www.umut.org.tr/UserFiles/Files/Document/document_3a6af37d21fe4153b28872d7b54f2982.pdf
(erişim tarihi: 16.03.2020)
- Şahin, N. (2017). Göç Bağlamında Müzik ve Kimlik İlişkisi: Türk-Alman Genç Kadınlar Örneği*. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 179-197.
- Şenel, O. (2014). Problem Müzik Kavramı ve Bir Problem Müzik Türü Olarak Arabesk. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 209-224.
- Şeriatı, A. (2018). *Kendisi Olmayan İnsan: İnsanın Dört Zindanı*. Ankara: Fecr yayınevi.
- Temurçin, K, Keçeli, K. (2016). Bir Davranışsal Coğrafya Çalışması: Isparta Şehri Örneğinde Uluslararası Öğrencilerin Kentsel Mekân Algısı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1-22.

RELATIONSHIP BETWEEN POSTMODERN PERSPECTIVE AND ARABESQUE CULTURE, IDENTITY AND LIMINAL SPACE

Ahmet ÖZKAYA

Abstract

The globalization that emerged with the technology developed on the basis of the industrial revolution has inevitably caused a conflict of cultures. Hybridization from conflicting cultures has revealed cultural factors that do not conform to dual definitions and are understood negatively for this nation-state understanding. Because these cultural structures are outside the cultural norms drawn by the nation-state. In this study, the existential aspect of arabesque, a hybrid culture, was examined and its relationship with identity was discussed, and then it was found that arabesque culture was related to the liminal area. And this was the reason for arabesque exclusion. In this study, it was not understood that arabesque culture evolved with the change of society, and as a result of this evolution, music types with lighter words emerged by changing in intermediate music such as taverns. Another result of the study was examined from one point of view, contrary to the assumption that the arabesque culture relationship in liminal space would be completely eliminated by improving the condition of humans. It was concluded that this is an identity and existential phenomenon, and cannot be easily erased from the memory of society.

Keywords: Arabesque Culture, Arabesque Music, Liminal Space, identity